

ROAR L. TOLLNES:

BOMBESPLINTEN PÅ HEGNAÅSEN

Minne om en urolig tid

"ANO 26.4. 1945" står det på denne bombesplinten som er reist på Hegnaåsen. Bomben ble sluppet i det aller siste flyangrepet på Sandefjord under den andre verdenskrigen. I bakgrunnen kan bebyggelsen på Kamper Bas skimtes.

Foto: Forf. 8.5. 1983

Det var lite Sandefjord opplevde av direkte krigshandlinger under største delen av den annen verdenskrig. Først i krigens siste måneder ble de nærgående. Flyalarm var ikke uvanlig gjennom store deler av krigstiden, utløst i forbindelse med passerende fly. Om kvelden 28. desember 1944 og utover natten mellom 28. og 29. var det stor alliert flyaktivitet over Østlandet. Det ble sluppet forsyninger til hjemmestyrkene, og en stor mengde fly bombet forskjellige mål og minela en rekke fjorder. Denne gangen gikk ikke Sandefjord fri.

Et Halifax mineleggerfly ble truffet av luftvernsskyts, falt ned på Jahres Kjemiske Fabrikker med en kraftig eksplosjon som resultat. Fabrikkens direktør, Felix Gunszt, omkom i brannen da han forsøkte å redde papirer fra kontoret. Hele flyets besetning på 7 mann omkom og ligger begravet på Ekeberg gravlund. Hver 17. mai legges det krans på graven.

Om natten søndag 25. februar 1945 ble det gjennomført 3 flyandrep på Sandefjord og sluppet rundt 15 bomber mot Framnæs mek. Værksted. 9 falt innenfor verkstedområdet, 3 på fjellet like ved og 3 i vannet utenfor byens brygger. Flere av bygningene på verkstedet ble påført skader. Skademeldingen regner bl.a. opp 2931 knuste vindusruter med et samlet areal på 1131 kvm!

Dette var det første av flere angrep, og klare, månelyse kvelder og netter var de mest utsatte. Det var angrep 3., 20., og 22. mars, 2., 6., 21., og 26. april. 26. april var det 2 angrep samme natt, men det ble også de siste.

Det uten sammenligning største og mest omfattende angrepet kom 2. april, 2. påskedag 1945. Til forskjell fra de øvrige angrepene ble dette foretatt i dagslys og kunne følges av mange tilskuere. Været var stille med klar luft og solskinn. Tidligere på dagen hadde jagerfly på observasjonstokt passert 2 ganger over byen og fjorden. Storangrepet kom mellom kl. 18 og 18.30. Flyalarmen gikk samtidig som rundt 50 Mosquito-fly og Mustangjagere i lav høyde kom inn fra nordvest. De avfyrte en skur av mitraljose- og rakettgranaster, 20 og 90 mm kaliber. Det antas at det også ble sluppet noen bomber. Ødeleggelsene ble store, og flere skip ble senket. Det tyske skipet "Kattegat" ble senere overtatt av Viriks Rederi A/S i 1946 og fikk navnet "Sandar". Dagene etter angrepet kunne vi fra Preståsen se ødeleggelsene på Framnæs.

Bortsett fra direktør Gunszt, ble, merkelig nok og heldigvis, ingen personer alvorlig skadet under flyangrepene på Sandefjord. En beregning oppgir at det i alt ble sluppet 46 bomber. Mest utsatt var Huvik- og Framnesområdet. Den siste flyalarmen ble blåst 29. april, snaue 10 dager før krigsavslutningen, men da uten lokalt angrep. De 2 siste angrepene kom som nevnt ovenfor, om kvelden 26. april. Lokalavisen var i flere dager så opptatt av storangrepet på Vallø utenfor Tønsberg hvor en rekke sivilpersoner, ja, hele familier omkom, at de 2 bombetoktene over Sandefjord 26. april knapt ble nevnt. Ved det første av disse angrepene ble det sluppet 4 bomber, siktet inn mot D/S "Hektor" som lå utenfor Huvikodden, men bombene falt i vannet. 5 dager før, 21. april, ble det sluppet rundt 6 bomber. Nedslagene viste at "Hektor" også da var det påtenkte målet. Den siste bomben falt 200 meter fra skipet. Inne på land ble det gjort stor skade på vei, hovedvannledning, elektrisitets- og telefonnettet. Vesterøya var uten lys og vann i flere dager.

Ved angrep nr. 2, 26. april, ble det sluppet 6 bomber. Om disse også var siktet inn mot "Hektor", så var i tilfelle treffsikkerheten atskillig dårligere. Bombene falt i åspartiet nord for fjellkollen Fløya ved Uranienborg og like vestenfor der Gokstad skole ligger i dag. I skogholtet finnes kraterne fortsatt.

Vest for nedslagsfeltet, i lia ned mot Hegnaveien, bodde familien Hammer. Barna Olaug (nå Haraldsen) og Tore husker hendelsene godt 45 år etterpå. Tore forteller at flyet kom fra Vallø, og at det røyk av halen da det kom over Gjekstadåsen. Kan hende var det skadet og måtte slippe bombene før det kom over Framnes-området. I full fart forsvant familien Hammer ned i kjelleren. Like etter smalt det. Glass og ruter skingret, og skap falt ned. Store splinter sto i veggene. Jord og stein lå strødd både i Hegna og på Østre Kamfjord. Flere steder raste det ned takstein, og helt borte hos oss i Breilibakken (nå Gokstadryggen) suste en bombesplint over huset og slo ned i bakken.

På forsommeren, etter krigsslutt, kom noen engelske soldater og tok opp de bombene som ikke var eksploderte. Bombene ble tatt med, og en av de store splintene fra de eksploderte bombene ble overlatt til en guttegjeng i nabolaget.

De 7 guttene Tore Hammer, Freddy Gundersen, Odd Fredriksen, Sverre Grimstvedt, Frøyd Fredriksen, Arne Ruud og Gunnar Jørgensen strevde iherdig og fikk med egne krefter og 2 staurer splinten opp på fjellkollen. En voksen mann, Finn Madsen, minet og murte den fast.

Nå står bombesplinten som et minne og et memento om en urolig og vond tid, reist av 7 12-13 års gamle gutter.

I Sandefjord Blads jubileumsnummer til byens 100 års dag 23. juni 1945 finnes en stor og illustrert artikkel som forteller om luftangrepene på Sandefjord. Litt forteller også krigsårenes lokalavis "Sandefjords Presse". Den var fellesavis for Sandefjords Blad og Vestfold (venstreavisen). Arbeiderpartiets Vestfold Fremtid ble tidlig forbudt. Sandefjords Presse besto av et ark, 39,5x57 cm. Godt brettet sammen fikk den plass i en fyrstikkeske, et poeng som Sandefjord Teaterforening hadde flettet inn i sin lokalutgave av lystspillet "Til seters", som ble fremført fra scenen i Teaterlokalet med underfundig krigshumor innblandet. Da jeg sammen med familien overvar forestillingen, ble den stoppet av okkupasjonsmakten fordi det ble harselert med "eikeløv og brillianter" som var ingrediensen til "hakekorset". Vi overvar ny forestilling etter at dette var luket ut, og ikke minst husker jeg da en av skuespillerne spurte etter avisen og den ble tatt opp av en fyrstikkeske.

Men litt sto det i "Sandefjords Presse". Side 1 var nyhetssiden, og det som 4.4.1945 sto om storangrepet 2 dager tidligere, var om skader på sivile mål: "Således tok det fyr i loftsetasjen i huset til kaptein Moe, Stub. Husbrannvakten med assistanse av luftvernmannskap, slokket brannen med vannbøtter uten at vesentlige skader ble voldt.

Likeledes antentes låven til gårdbruker Gullow Jørgensen, Marum, og den brente ned til grunnen. - - -

Videre meldes at endel hus er blitt skadet ved gjennomhulling av kuler, heldigvis uten at noen ble såret eller drept.

Et enkelt fly strøk lavt over byen i morges uten å volde skade av noen art."

Det omtalte morgenflyet kom i en periode så regelmessig at det lokalt ble kalt "halvni-ruta". Det viste seg senere at piloten var Sandefjords-gutt som tok en titt på kjente trakter.

Snur vi Sandefjords Presse for 4.4.1945 og ser på baksiden, lyser en ADVARSEL mot oss: "Det advares mot berøring av ueksploderte granater og sprenglegemer som finnes etter luftangrepet den 2. april. Funn av granater og andre sprenglegemer må meldes til politiet. Luftvernkontoret".

I tillegg til kunngjøringen om "Midlertidig sperring av salget av spiker og stift" samt "Fastsettelse av nye tilleggsrasjoner av tobakk" finnes også 2 lange kunngjøringer, h.h.v. fra "Krigsskadetrygden for bygninger" og "Krigsskadetrygden for løsøre" i anledning flyangrepet 2. april. "Skader på kr. 50,- og derunder erstattes ikke og skal derfor ikke meldes."

Sammenlignet med mange andre steder må det nok sies at Sandefjord slapp lett fra krigstidens ødeleggelser.